

Ερμηνευτικό σχόλιο

Κειμενικοί Δείκτες

κειμενικοί δείκτες μορφής	κειμενικοί δείκτες περιεχομένου
1. σχήματα λόγου (μερικά από τα πιο σημαντικά: μεταφορά, παρομοίωση, προσωποποίηση, επανάληψη, ασύνδετο σχήμα, πολυσύνδετο σχήμα, οξύμωρο σχήμα, σχήμα κύκλου, υπερβολή, ειρωνεία, σχήμα άρσης-θέσης, υπερβατό, αποστροφή, αντίθεση, κλιμακωτό, μετωνυμία, πρωθύστερο κ.ά.)	1. διάθεση ποιητικού υποκειμένου ή αφηγητή ή ήρωα π.χ. απαισιόδοξη διάθεση
2. εικόνα (οπτική, ακουστική, οσφρητική, γευστική, απτική, κινητική)	2. στάση προσώπου π.χ. επικριτική στάση, υποστηρικτική στάση
3. ρηματικά πρόσωπα (κυρίως το α' και β' ρηματικό)	3. η ατμόσφαιρα , το κλίμα του ποιήματος/πεζού αποσπάσματος π.χ. ένα κλίμα απαισιόδοξας, υποβάθμισης/ μια ατμόσφαιρα απορριπτική
4. εγκλίσεις (κυρίως υποτακτική και προστακτική)	4. τόνος του προσώπου ή του ποιήματος/αποσπάσματος π.χ. εξομολογικός τόνος
5. χρόνοι (ενεστώτας, παρατατικός, αόριστος, μέλλοντας ή παροντικοί/παρελθοντικοί/μελλοντικοί χρόνοι)	
6. εναλλαγή ενεργητικής – παθητικής σύνταξης	
7. σημεία στίξης (θαυμαστικό, ερωτηματικό, αποσιωπητικά, παρενθέσεις, εισαγωγικά)	
8. αποφατική διατύπωση (άρνηση) → προσδίδει κατηγορηματικό τόνο και έντονα υπογραμμίζει μία σκέψη ή ένα συναίσθημα του ήρωα	
9. αφηγηματικές τεχνικές , όπως είδος αφηγητή κ.ά. (κυρίως σε πεζά κείμενα και όχι ποιήματα)	
10. αφηγηματικοί τρόποι [περιγραφή, αφήγηση (μίμηση, διήγηση), διάλογος, μονόλογος (εσωτερικός), σχόλιο, ελεύθερος πλάγιος λόγος]	
11. επίθετα : αξιολογικά (π.χ. σοφός, δίκαιος), περιγραφικά (π.χ. ψηλός, παχύς)	
12. θετικοί αξιολογικοί χαρακτηρισμοί ή μειωτικοί/απαξιωτικοί χαρακτηρισμοί	
13. τίτλος (κυρίως στα ποιήματα)	
14. μικροπερίοδος λόγος (στα πεζά κείμενα)	
15. σύμβολα/ συμβολισμοί	
16. η απουσία κάποιων δεικτών, όπως απουσία σημείων στίξης, απουσία ρημάτων	

Δομή ερμηνευτικού

■ Παράγραφος ερμηνευτικής προσέγγισης (λέξεις 110-130)

Θεματική Πρόταση

Ενδεικτικοί τρόποι έναρξης:

Για **ποίηση** → Στο ποίημα «...» του/της ... παρουσιάζεται/θίγεται/αναδεικνύεται [θέμα]

Για **πεζό** → Στο απόσπασμα «...» του/της ... παρουσιάζεται/θίγεται/αναδεικνύεται [θέμα]

Λεπτομέρειες

Παραθέτουμε την ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου, χρησιμοποιώντας χωρία/αποσπάσματα («...»).

Μαζί με την ερμηνεία αξιοποιώ και 3 κειμενικούς δείκτες του κειμένου.

Προσέχω να μην κάνω περίληψη/αναδιήγηση του λογοτεχνικού.

Σχολιάζω και ερμηνεύω τα βασικά σημεία που απαντούν την εκφώνηση.

■ Παράγραφος προσωπικής τοποθέτησης (λέξεις 40)

Προσωπική άποψη

Ο μαθητής πρέπει να παρουσιάζει την άποψή του σύμφωνα με την εκφώνηση και να φαίνεται ο προσωπικός/βιωματικός χαρακτήρας.

Συνήθως δεν σχολιάζουμε πάλι το λογοτεχνικό κείμενο.

Επεξεργασία λογοτεχνικού κειμένου

1ο Βήμα Διαβάζω το ερώτημα/εκφώνηση Θέμα Γ (για Γ' Λυκείου) ή Θέμα 4ο (για Α' και Β' Λυκείου) και κατανοώ τι ζητείται.

2ο Βήμα Διαβάζω το λογοτεχνικό - κατανοώ τα νοήματα του και εντοπίζω το θεματικό κέντρο/ βασικό νόημα/ δίδαγμα

3ο Βήμα Για να κατανοήσω το λογοτεχνικό, εστιάζω την προσοχή μου στον τίτλο, στους χαρακτήρες, στο κοινωνικό πλαίσιο, στο συναισθηματικό κλίμα, στις σχέσεις των προσώπων μεταξύ τους, στις συμπεριφορές και στάσεις τους απέναντι σε γεγονότα και καταστάσεις, σε σκηνές/σκηνικά, στις αντιλήψεις κ.ά.

4ο Βήμα Χωρίζω το κείμενο (ποίηση ή πεζό) σε 4-6 μέρη (όσα προσφέρονται με βάση το λογοτεχνικό) τα οποία μας βοηθούν να δώσουμε ερμηνεία και απάντηση στο ερώτημα που τέθηκε στην εκφώνηση.

5ο Βήμα Δουλεύω σε κάθε μέρος που εντόπισα σχολιάζοντας/ερμηνεύοντας τα νοήματα.

6ο Βήμα Επίσης, επιλέγω 3 σχετικούς και κατάλληλους κειμενικούς δείκτες για να υποστηρίξω/συνοδεύσω την ερμηνεία που έδωσα.

Ακολουθεί παράδειγμα επεξεργασίας κειμένου, που εφαρμόζει όσα παρουσιάστηκαν μέχρι στιγμής. Θα ακολουθηθούν όλα τα βήματα για την επεξεργασία του λογοτεχνικού.

Ενδεικτικό παράδειγμα

Ο παπουτσής και η δύναμη του κακού

Ο Ρώσος Άντον Τσέχωφ (1860-1904) άσκησε τεράστια επίδραση ως θεατρικός συγγραφέας, έγραψε όμως και πολλά διηγήματα. Το συγκεκριμένο διήγημα πρωτοδημοσιεύθηκε από τον συγγραφέα το 1888: Ένας φτωχός τσαγκάρης ονειρεύεται ότι κερδίζει τον πλούτο που επιθυμεί κάνοντας συμφωνία με τον διάβολο.

Ο Φιόντορ έβαλε τις μπότες πάνω στον μπάγκο και βυθίστηκε σε σκέψεις. Ακούμπησε το βαρύ του κεφάλι πάνω στη γροθιά του και άρχισε να συλλογίζεται τη φτώχεια του, την άραχλη, σκληρή ζωή του. Κατόπιν οι σκέψεις του περιπλανήθηκαν στους πλούσιους με τα αρχοντικά τους και τις άμαξές τους, με τα ρούβλια σε εκατοντάδες χαρτονομίσματα... Τι ωραία θα ήταν αν τα σπίτια αυτών των πλουσίων – ο διάβολος να τους πάρει και να τους σηκώσει– να γίνονταν συντρίμια, να ψοφούσαν τα άλογά τους και αν οι γούνες τους και τα μεταξωτά τους καπέλα να κουρέλιαζαν! Τι υπέροχα θα ήταν εάν οι πλούσιοι μεταμορφώνονταν σταδιακά σε ζητιάνους χάνοντας όλο τους το βιος, κι αυτός, ο φτωχός παπουτσής, να γινόταν πλούσιος και να εξουσίαζε άλλους φτωχούς παπουτσήδες τη μέρα της Παραμονής των Χριστουγέννων!

[...]

Τύλιξε τις μπότες σ' ένα κόκκινο φουλάρι, ντύθηκε και βγήκε στον δρόμο. Έπεφτε ένα σταθερό σαν άχνη χιόνι που χτυπούσε το πρόσωπό του σαν βελόνες. Πλούσιες αρχοντοπούλες έριχναν περιφρονητικές ματιές στον Φιόντορ από τις άμαξες και τα έλκηθρα, έβγαζαν τη γλώσσα και του φώναζαν γελώντας:

—Ζητιάνε! Ε, διακονιάρη!

Φοιτητές, αξιωματικοί και έμποροι βάδιζαν πίσω από τον Φιόντορ φωνάζοντάς τον χλευαστικά:

—Ε, μεθύστακα! Μπεκρούλιακα! Άπιστε μπαλωματή! Μαυραγορίτη διακονιάρη!

(Ο Φιοντόρ παραδίδει τις μπότες στον πελάτη του –τον Σάταν Ιβάνιτς– που φανερώνεται πως είναι ο διάβολος)

—Ευχαριστώ, παπουτσή! Τι θέλεις από μένα;

Χωρίς να χάσει χρόνο, ο παπουτσής άρχισε να παραπονιέται για την τύχη του. Άρχισε να του λέει πως από παιδί φθονούσε τους πλουσίους. Το έφερνε βαρέως που ο καθένας δε ζούσε ίδια με τον άλλον σε μεγάλα σπίτια και δεν οδηγούσε άμαξες με καλά άλογα. Γιατί άραγε ο ίδιος να είναι φτωχός; Σε τι υστερούσε από τον Κούζμα Λεμπιότκιν, που καταγόταν από τη Βαρσοβία και που είχε το δικό του σπίτι και που η γυναίκα του φορούσε καπέλο; Την ίδια μύτη είχε κι αυτός, τα ίδια χέρια, πόδια, κεφάλι και πλάτη όπως κι οι πλούσιοι, αλλά γιατί αυτός ήταν αναγκασμένος να δουλεύει όταν οι άλλοι απολάμβαναν τη ζωή τους;

—Τι θέλεις, λοιπόν; – τον διέκοψε ο πελάτης του.

—Παρακαλώ την εντιμότητά σας, Σάταν Ιβάνιτς, να ευαρεστηθείτε και να με κάνετε πλούσιο.

—Βεβαίως. Μόνο που θα πρέπει να μου δώσετε την ψυχή σας! Πριν λαλήσει ο πετεινός, να πάρεις και να υπογράψεις τούτο εδώ το χαρτί ότι μου παραχωρείς την ψυχή σου. [...]

εκφώνηση

Τι φαντάζεται ο ήρωας του διηγήματος του Α. Τσέχωφ (**Κείμενο 3**) ότι θα του προσφέρει ο πλούτος; Να στηρίξετε την απάντησή σας σε τουλάχιστον τρεις κειμενικούς δείκτες. Σε ποιον βαθμό ταυτίζεστε ή διαφοροποιείστε από την αξία του πλούτου, όπως αυτή προβάλλεται στο κείμενο; (150-200 λέξεις)

επεξεργασία σημείων του κειμένου και ερμηνεία

Θεματική πρόταση/Θεματικό Κέντρο: Στο απόσπασμα του Τσέχωφ, ο ήρωας Φιόντορ ταυτίζει τον πλούτο με την ευτυχία, την εξουσία και την κοινωνική αποδοχή.

Χωρίο/ σημείο κειμένου	Κειμενικός δείκτης	Ερμηνεία/σχολιασμός
1 και άρχισε να συλλογίζεται τη φτώχεια του, την άραχλη, σκληρή ζωή του	ασύνδετο σχήμα	ο πρωταγωνιστής στοχάζεται πως η φτώχεια είναι η πηγή όλων των δεινών του και πως ο πλούτος έχει για αυτόν σωτηριολογική αξία/ απολυτρωτικό χαρακτήρα («... ...»).
2 Τι ωραία θα ήταν αν τα σπίτια αυτών των πλουσίων – ο διάβολος να τους πάρει και να τους σηκώσει– να γίνονταν συντρίμια, να φοφούσαν τα άλογά τους και αν οι γούνες τους και τα μεταξωτά τους καπέλα να κουρέλιαζαν! Τι υπέροχα θα ήταν εάν οι πλούσιοι μεταμορφώνονταν σταδιακά σε ζητιάνους χάνοντας όλο τους το βιος, κι αυτός, ο φτωχός παπουτσή, να γινόταν πλούσιος και να εξουσίαζε άλλους φτωχούς παπουτσήδες τη μέρα της Παραμονής των Χριστουγέννων!	1 ^η επιλογή: ευχετική διατύπωση και δυνητική έγκλιση 2 ^η επιλογή: θαυμαστικό 3 ^η επιλογή: ελεύθερος πλάγιος λόγος	παραδέχεται εσωτερικά την σκοτεινή του επιθυμία να προκληθεί κακό στους εύπορους συμπολίτες του, αποζητώντας παράλληλα την αντιστροφή ρόλων, να αποκτήσει ο ίδιος δύναμη και κύρος.
3 —Ζητιάνε! Ε, διακονιάρη! —Ε, μεθύστακα! Μπεκρούλιακα! Άπιστε μπαλωματή! Μαυραγορίτη διακονιάρη!	1 ^η επιλογή: μειωτικοί, απαξιωτικοί χαρακτηρισμοί 2 ^η επιλογή: ευθύς λόγος	οι ιδιοτελείς κακές σκέψεις του αιτιολογούνται λόγω της υποτιμητικής και χλευαστικής συμπεριφοράς που υφίσταται ο ήρωας από τους εύπορους συμπολίτες του
4 Το έφερνε βαρέως που ο καθένας δε ζούσε ίδια με τον άλλον σε μεγάλα σπίτια και δεν οδηγούσε άμαξες με καλά άλογα.	1 ^η επιλογή: αποφατική διατύπωση 2 ^η επιλογή: θαμιστική αφήγηση	Ο Φιόντορ αντιλαμβάνεται τον πλούτο μέσα από σύμβολα ευμάρειας και κοινωνικής προβολής («σπίτι», «άμαξες») πιστεύοντας πως θα του χαρίσουν κοινωνική αποδοχή και αυτοεκτίμηση.
5 —Τι θέλεις, λοιπόν; –τον διέκοψε ο πελάτης του. —Παρακαλώ την εντιμότητά σας, Σάταν Ιβάνιτς, να ευαρεστηθείτε και να με κάνετε πλούσιο. —Βεβαίως. Μόνο που θα πρέπει να μου δώσετε την ψυχή σας! Πριν λαλήσει ο πετεινός, να πάρεις και να υπογράψεις τούτο εδώ το χαρτί ότι μου παραχωρείς την ψυχή σου. [...]	Διάλογος	ο διάλογος του διαβόλου με τον πρωταγωνιστή αναδεικνύει την απελπισία και την ηθική τύφλωση του ήρωα, ο οποίος είναι έτοιμος να θυσιάσει την ψυχή του για τον πλούτο δείχνοντας πόσο απόλυτα τον έχει εξιδανικεύσει.

Ολοκληρωμένη απάντηση με συνοχή και υποστήριξη κειμενικών δεικτών

Στο απόσπασμα του Τσέχωφ, ο ήρωας Φιόντορ ταυτίζει τον πλούτο με την ευτυχία, την εξουσία και την κοινωνική αποδοχή. Συγκεκριμένα, ο πρωταγωνιστής στοχάζεται πως η φτώχεια είναι η πηγή όλων των δεινών του και πως ο πλούτος έχει για αυτόν σωτηριολογική αξία/ απολυτρωτικό χαρακτήρα («και άρχισε ... ζωή του»). Μέσω του ελεύθερου πλάγιου λόγου («Τι ωραία θα ήταν ... των Χριστουγέννων!») παραδέχεται εσωτερικά την σκοτεινή του επιθυμία και τις κατάρες να προκληθεί κακό στους εύπορους συμπολίτες του, αποζητώντας παράλληλα την αντιστροφή ρόλων, να αποκτήσει ο ίδιος δύναμη και κύρος. Επί της ουσίας, οι ιδιοτελείς κακές σκέψεις του αιτιολογούνται λόγω της υποτιμητικής και χλευαστικής συμπεριφοράς που υφίσταται ο ήρωας από τους εύπορους συμπολίτες του, όπως διαφαίνεται από τους μειωτικούς-απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς («— Ζητιάνε! Ε, διακονιάρη! —Ε, μεθύστακα! Μπεκρούλιακα! Άπιστε μπαλωματή! Μαυραγορίτη διακονιάρη!»). Ο Φιόντορ, παράλληλα, αντιλαμβάνεται τον πλούτο μέσα από σύμβολα ευμάρειας και κοινωνικής προβολής («Το έφερνε βαρέως ... με καλά άλογα») πιστεύοντας πως θα του χαρίσουν κοινωνική αποδοχή και αυτοεκτίμηση. Καταληκτικά, ο διάλογος του διαβόλου με τον πρωταγωνιστή αναδεικνύει την απελπισία και την ηθική τύφλωση του ήρωα, ο οποίος είναι έτοιμος να θυσιάσει την ψυχή του για τον πλούτο, δείχνοντας πόσο απόλυτα τον έχει εξιδανικεύσει.

Δεν ταυτίζομαι με την αξία του πλούτου, όπως αυτή προβάλλεται στο απόσπασμα. Ο πλούτος, αν γίνει αυτοσκοπός, μπορεί να διαφθείρει και να υποδουλώσει τον άνθρωπο, αντί να τον ελευθερώσει. Για μένα, αξία δεν έχει μόνο η υλική ευμάρεια, αλλά η αξιοπρέπεια, η αλληλεγγύη και η εσωτερική γαλήνη.